

УДК 378:159.9

Треумова С. І., Петров Є. Є., Бурмак Ю. Г., Іваницька Т. А., Борисова З. О.
ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Психолого-педагогічні засади формування майбутнього фахівця – це насамперед питання особистого розвитку, його готовності до майбутньої професійної діяльності. Необхідно, щоб протягом навчання відбулися суттєві зміни в структурі його свідомості, завершився процес самовизначення. Слід сформувати прагнення застосовувати свої знання, досвід, здібності в галузі обраної професії та визначити професійну спрямованість. При цьому головне місце займає гуманізм, співчуття до хворого, бажання допомогти йому, визначення основних цінностей, формування клінічного мислення, моральних засад. Фахівцям необхідно навчитися помічати деталі, аналізувати отримані дані, на цій підставі приймати усвідомлені рішення. Професійність майбутнього лікаря залежить від уміння володіти відповідними сучасними технологіями, постійного пошуку інформації та вдосконалення кваліфікації. Слід сформувати майбутнього фахівця, який буде відповідати вимогам і потребам ХХІ століття, щоб у процесі навчання він поєднував спадок минулого досвіду, культурного розвитку людства та свій власний досвід професійної діяльності. І завжди пам'ятав слова славного лікаря Гааза: «Поспішайте робити добро».

Ключові слова: психолого-педагогічні засади, особистість, педагогічна підтримка, творча спрямованість, професійна діяльність, мотивація.

Психолого-педагогические основы формирования будущего специалиста – это прежде всего вопрос личного развития, его готовности к будущей профессиональной деятельности. Необходимо, чтобы в течение обучения произошли существенные изменения в структуре его сознания, завершился процесс самоопределения. Следует сформировать стремление применять свои знания, опыт, способности в области выбранной профессии и определить профессиональную направленность. При этом главное место занимает гуманизм, сострадание к больному, желание помочь ему, определение основных ценностей, формирование клинического мышления, моральных принципов. Специалистам необходимо научиться замечать детали, анализировать полученные данные, исходя из этого, принимать осознанные решения. Профессионализм будущего врача зависит от умения владеть соответствующими современными технологиями, постоянного поиска информации и усовершенствования квалификации. Следует сформировать будущего специалиста, который будет отвечать требованиям и потребностям ХХІ века, чтобы в процессе обучения он совмещал наследие прошлого опыта, культурного развития человечества и свой собственный опыт профессиональной деятельности. И всегда бы помнил слова знаменитого доктора Гааза: «Спешите делать добро».

Ключевые слова: психолого-педагогические основы, личность, педагогическая поддержка, творческая направленность, профессиональная деятельность, мотивация.

The psychological and pedagogical basis for the formation of a future specialist is a personal development, his readiness for future professional activity. During the training the significant changes in the structure of his consciousness take place, the process of self-determination must be completed. The desire to apply their knowledge,

experience, abilities in the field of the chosen profession and determination of the professional orientation should be formed. At the same time, humanism, compassion for the patient, the desire to help him, determination of the basic values, formation of clinical thinking, moral principles occupy the main place. Specialists need to learn to notice details, to analyze the data obtained, to make informed decisions based on this. The professionalism of a future physician depends on the ability to master the relevant modern technologies, the constant search for information and the improvement of qualifications. A future specialist should be formed that will meet the requirements and needs of the 21st century, in order to combine the legacy of past experience, the cultural development of mankind and his own professional experience in the learning process. And he always remembers the words of the famous Dr. Haas: "Hurry to do good."

Keywords: *psychological-pedagogical basis, personality, pedagogical support, creative orientation, professional activity, motivation.*

«Навчайся охоче: що може
бути приємнішим, ніж
багато вчитися»

Актуальність проблеми: У сучасній Україні гостро постає проблема якості підготовки майбутнього фахівця з вищою освітою, зв'язування психолого-педагогічних засад формування особистості, яке триває все життя, включаючи період навчання у вищій школі. Саме в цей час у майбутнього фахівця закладаються основи тих якостей спеціаліста, з якими він увійде в нову для нього атмосферу діяльності, де відбуватиметься його подальший розвиток як професіонала. У реалізації такої політики важливе місце відводиться психолого-педагогічним засадам. Адже майбутній фахівець – це та людина, яка формує подальший розвиток країни. Тому питання особистого становлення студентів у аспекті їхньої професійної діяльності має постійно бути в центрі уваги вищої школи.

Мета роботи: з'ясувати психолого-педагогічні основи формування майбутнього фахівця з вищою освітою.

Освіта – одна з найважливіших сфер людської діяльності та визначальний фактор розвитку суспільства. Дуже важливо сформувати світогляд майбутніх спеціалістів, який відповідає вимогам і потребам ХХІ століття [6, с.2-5]. Це стало однією з проблем формування психолого-педагогічних засад майбутніх фахівців, становлення особистості з її переконаннями, ідеалами, цінностями, поглядами на сенс і мету професії. Це входить до вчинків і норм їхнього мислення та базується на повазі викладача до майбутнього лікаря, яка має бути домінуючою.

Підготовка спеціаліста будь-якої професії на сучасному високотехнологічному рівні становить складову освітньої системи. Це зумовлено необхідністю приведення національного законодавства до європейських норм і стандартів на шляху інтеграції України в Європейське співтовариство [8, с.233-235; 14, с.60-61]. Держава отримає спеціалістів світового рівня, а майбутній фахівець – можливість навчатися і працювати в будь-якій країні. Викладач, який сприяє формуванню не тільки висококласного спеціаліста, а й свідомої особистості, буде бажаним у будь-якому університеті Європи і світу [12, с.60; 10, с.8-10].

Найголовнішим багатством для розвитку вищої освіти є енергійні, креативні досвідчені викладачі, які дивляться вперед. Формування спеціаліста – це насамперед становлення моральної складової його особистості. Технології

розвиваються дуже швидко, тому майбутні фахівці мають бути налаштовані на постійне оновлення своїх знань, професійних умінь і навичок, збагачення досвіду пізнавальної та практичної діяльності.

Важливі пошуки такої системи аргументів, такої мови, такого стилю виховної роботи, які спрямовані до формування мотивації особистої медичної діяльності. Професійна підготовка і формування світогляду не відбуваються окремо один від одного. Однак якість та ефективність обох процесів суттєво залежать від їхньої правильної взаємодії. За теперішніх умов лікарська діяльність з боку держави недооцінюється, виникає безліч проблем у формуванні світогляду майбутніх лікарів, оскільки нехтується їхня продуктивна праця. Запобігаючи хворобі або відновлюючи здоров'я, лікар, як зазначав М. Чернишевський, повертає суспільству всі ті сили, які б загинули без його турботи [3, с.69–74].

Ідеальним при формуванні психолого-педагогічних засад майбутніх лікарів є поняття, що «посередніх» лікарів не має бути. Лікар повинен ставитися до своєї лікарської професії, як до щоденної праці. Тому у формуванні майбутнього фахівця головне місце займає гуманізм, співчуття до хворого, бажання допомогти йому, визначення основних цінностей у роботі сучасного лікаря з практичним характером його праці. Гіппократівський принцип «не зашкодь» належить до однієї з головних вимог такої орієнтації. Позитивне ставлення, стійкий інтерес до майбутньої професії лікаря слід підтримувати на заняттях шляхом обговорення питань деонтології, психології, формування в майбутнього лікаря клінічного мислення та стосунків лікаря і хворого.

Слід зазначити, що найважливішою практичною складовою, яка визначає професіоналізм і кваліфікацію лікаря, є сформоване клінічне мислення, яке має розвиватися в процесі навчання та вдосконалюватися протягом подальшої лікарської діяльності (2, с.157-158). Професійна мораль конкретизує загальні моральні норми й оцінки, які визначають ставлення людини до свого професійного обов'язку, а опосередковано – до людей, з якими вона взаємодіє відповідно до своєї професії, й до суспільства в цілому. Відомий німецький психопатолог К. Ясперс указував: «Знання не має жодного інтересу, якщо не здатне служити лікувальним цілям». Формуючи психолого-педагогічні засади майбутнього фахівця, слід зосередитися на проблемах цінності життя людини, її здоров'я, особистого розвитку, профілактиці захворювань, як відображення гуманістичного покликання медицини. Слід нагадати майбутньому фахівцю слова Л.М. Толстого: «Життя істинне є тільки те, що продовжує життя минуле, сприяючи благу життя сучасного і благу життя майбутнього».

Гуманістичні ідеї висвітлюють слова поетеси Олени Вяткіної: «Хай світом править любов і тоді всім буде радісно і тепло». Необхідно зупинитися на вислові М.П. Гундобіна: «Не кожному дано здійснити велику справу, але кожен може і повинен принести посильну допомогу і полегшити страждання хворому». Та усвідомити моральний обов'язок, сформований Іммануїлом Кантом: «Людину слід поважати в собі та інших».

Сучасна вітчизняна психологія має у своєму арсеналі велику кількість праць, присвячених різним аспектам особистісного розвитку студентів, формуванню їхніх психолого-педагогічних засад у взаємозв'язку з їхньою професійною діяльністю. Цю проблему розглядали психологи Б.Ананьєв, С.Д.Смирнов, Н. Пейсахов [1, с.233-234; 13с.39-50].

Слід формувати світогляд майбутнього фахівця на кожному рівні засвоєння навчального матеріалу [9, с.2-5]. Професійне виховання студентів має бути перманентним, скерованим на з'ясування змісту лікарської справи, з усвідомленням, що основна мета клініциста – зрозуміти, що таке хвора людина і як їй допомогти за будь-яких обставин. Воно не є можливим і тим більше досконалим без авторитетної клінічної школи. Як зазначав ще М. Мудров: «Для отримання знань обов'язково потрібно мати досвідченого вчителя». Слід зупинитися на формуванні в студентів критичного мислення, що є важливою педагогічною технологією, яка ґрунтується на особистісному підході та сприяє набуттю професійних якостей, тим самим підвищуючи компетентність майбутніх спеціалістів. Безумовно, це потребує раціональної організації навчального процесу, але найголовніше – бажання викладача, який має поєднувати в собі лікаря-фахівця, педагога, формувати духовний неспокій, який спонукає майбутнього лікаря до розширення своїх знань, навичок, убереже від самозаспокоєння і догматизму в роботі. Під час занять зі студентами необхідно проводити відпрацювання ситуацій, які можуть виникнути в спілкуванні з хворими. Здатність вибирати оптимальне рішення, знаходити вихід зі складної ситуації може допомогти в майбутньому зрозуміліше пояснити пацієнту суть проведеного лікування і відповісти на його запитання і підвищити ступінь наданої допомоги [5, с. 105-106]. Педагог є не тільки джерелом знань, а і взірцем вирішення етичних завдань.

З'ясуванню психолого-педагогічних засад у формуванні майбутнього фахівця присвятили свої дослідження К. Альбуханова-Славська, О. Г. Мороз, О. С. Падалко, В. І. Юрченко [8, с. 247].

Необхідно, щоб протягом навчання відбулися суттєві зміни в структурі самосвідомості, завершився процес професійного самовизначення. Але соціалізація особистості – це багатоаспектне явище, де роль відводиться не тільки організації навчального процесу. Вона детермінована низкою соціокультурних чинників: ментально-духовна атмосфера, сімейно-родинне середовище, особливості довузівського освітньо-виховного та професійного простору [6, с. 52-55]. Велике значення у формуванні майбутнього фахівця мають і його відносини з однокурсниками і викладачами. Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти, «Освіта має стати найважливішим чинником гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості». Вимоги принципу гуманізації мають реалізовуватися на всіх ділянках освітнього середовища вищого навчального закладу. Ця педагогічна аксіома чітко окреслена ректором Черкаського національного університету, професором А.І. Кузьмінським, який визначив кредо викладача: «По-перше, студенти – головна постать закладу. По-друге, студент має відчувати особливе ставлення до себе. Це увага до студента як до особистості, повага її винятковості». Якщо в навчальному закладі буде створюватися аура уваги до особистості, справедливої вимогливості, тактовності, чуйності, то це сприятиме процесу подальшої соціалізації, формуванню в молодих людей морально-духовних якостей взагалі й гуманізації зокрема. Дослідження психолога А.Н. Леонтьєва [8, с.230-239] доводять, що без достатньо позитивної мотивації неможливо досягти результатів у розвитку становлення фахівця, неможливо сформулювати психолого-педагогічні засади. Слід розвивати почуття обов'язку, усвідомлення значущості оволодіння професією, інтерес до навчання і окремих наук, відчуття задоволення від пізнання нового матеріалу, вирішення складних творчих завдань [1,с.107]. Студента необхідно навчити вчитися,

приділяти увагу розвитку його творчого мислення, діалоговим формам спілкування, самостійності в навчанні. Слід пам'ятати, що формування клінічного мислення майбутніх фахівців – найважливіша складова підготовки медичних кадрів. Майбутні фахівці мають бути налаштовані на постійне оновлення своїх знань, збагачення досвіду пізнавальної та практичної діяльності. За визначенням А.Г. Гребнева, парадигма Європейської освіти кардинально змінюється: «Зараз уже не людину навчають, а людина навчається». Не втрачає актуальності й стародавня заповідь: «Вчися охоче, що може бути приємнішим, ніж багато вчитися». Процес формування психолого-педагогічних засад має насамперед спрямовуватися на готовність до такої діяльності, яка базується на потребі особистості в навчанні та вдосконаленні його протягом усього професійного життя [13, с.142]. Післядипломна освіта має розглядатися як одна з пріоритетних у державі, оскільки вона безпосередньо пов'язана з перспективами економічного розвитку і соціальної стабільності суспільства. «Країні потрібно сформувати нову культуру навчання – навчання, що триває протягом усього життя», – стверджує професор Департаменту з освіти та праці Великобританії Б.Фрайер.

Дуже важливо сформувати майбутнього фахівця, який буде відповідати вимогам і потребам XXI століття. Це, насамперед, оволодіти відповідними сучасними технологіями. Показати, що володіння інформацією дає можливість знаходити правильні рішення серед великої кількості можливих. Прийоми пошуку інформації, засвоєння методів і засобів її опрацювання стають важливим чинником формування особистості студента, оскільки налаштовують його на постійний пошук інформації з метою вдосконалення професійної діяльності [4, с.19-21]. Студенту слід висвітлити, що світ стрімко розвивається, в ньому можна досягти успіху лише маючи освіту, яка відповідає світовому рівню. Показником цього рівня стають зміст і глибина професійного інтересу, без якого неможлива оптимальна відповідність фахівця його професії [7, с.105-109]. Слід пам'ятати, що залучившись до творчої діяльності, студент сам стає творчою особистістю. Отже, педагогічна підтримка майбутнього фахівця спрямована на залучення його до творчої діяльності та полягає в розвитку його цілеспрямованості при розв'язанні творчих завдань. Необхідно, щоб кожний майбутній фахівець у процесі навчання поєднував досвід попередників, культурну спадщину людства і власний творчий досвід професійної діяльності; завжди пам'ятав слова славного лікаря Гааза, викарбувані на його надгробку, – «Поспішайте робити добро». Адже кваліфікаційний рівень майбутнього фахівця – це показник інтелектуального рівня суспільства й авторитету держави на міжнародній арені.

Висновок. Психолого-педагогічні засади формування майбутнього фахівця полягають насамперед у :

- розвитку особистості;
- формуванні світогляду;
- формуванні клінічного мислення;
- визначенні професійної направленості творчих здібностей;
- набутті професійної спрямованості;
- педагогічній підтримці;
- формуванні прагнення застосовувати свої знання, досвід у галузі обраної професії протягом усього професійного життя;
- формуванні керованої, цілеспрямованої та поступової компетентності;

- засвоєнні моральних вимог, кодексів, норм і правил майбутніми цілителям душі й тіла;
- необхідності самовдосконалюватися все життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста / Б. Г. Ананьев // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы — Л., 1974 — 328 с.
2. Бутвиловский А. В. Развитие профессионального врачебного мышления / А. В. Бутвиловский, Е. А. Кармалькова, В. Э. Бутвиловский [и др.] // Мед. журн. — 2013. — №2 — С. 157 – 158.
3. Дымов А. С. Роль личности врача в профессиональной деятельности / А. С. Дымов // Клин мед. — 2009. — №5. — С. 69 – 74.
4. Ждан В. М. Впровадження дистанційної освіти на кафедрі сімейної медицини і терапії / В. М. Ждан, М. Ю. Бабаніна, М. В. Ткаченко [та ін.] // Медична освіта. — 2017. — № 1. — С. 19 – 22. <http://elib.umsa.edu.ua/jspui/handle/umsa/607>
5. Казаков Ю. М. Розвиток особистості майбутнього фахівця в контексті сучасних вимог / Ю. М. Казаков, Т. А. Трибрат, С. В. Шуть, Н. І. Чекаліна // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю. — Полтава, 2015. — С. 105–106. <http://elib.umsa.edu.ua/jspui/handle/umsa/4085>
6. Казанцева Т. А. Взаимосвязь личностного развития и профессионального становления студентов-психологов / Т. А. Казанцева, Ю. Н. Олейник // Психологический журнал. — 2002. — Т. 23, №6. — С. 51 -59.
7. Кутеева В. П. Формирование познавательной активности будущих специалистов / В. П. Кутеева // Психологические проблемы формирования специалистов в вузе: межвуз. сб. науч. труд. — Саранск, 1989. — С. 105 – 109.
8. Леонтьев А. Н. Психологические вопросы формирования личности студента // Психология в вузе. — 2003. — №2. — С. 232 – 241.
9. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи: навч. посібник / О. Г. Мороз, О. С. Падалко, В. І. Юрченко. — К. : НПУ, 2003. — 267 с.
10. Передерий В. Г. Болонский процесс и будущее Украины / В. Г. Передерий // Therapia. — 2010. — №2 (44). — С. 8 – 10.
11. Порядин Г. В. Патолофизиология и реформирование системы высшего медицинского образования / Г. В. Порядин, В. А. Фролов // Патологическая физиология и экспериментальная терапия. — 2005. — №4. — С. 2 – 5.
12. Скрипченко О. В. Довідник з педагогіки і психології / О. В. Скрипченко, П. М. Лисанська, А. О. Скрипченко. — К., 2000. — 216 с.
13. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. — М. : Академия, 2001. — 304 с.
14. Паршинов Н. В. — Новый взгляд на развитие медицины / Н. В. Паршинов, А. А. Паршинова // Журнал практичного лікаря. — 2006. — №4. — С. 60 – 62.

УДК 37.09(477)

Уваркіна О.В.

**Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика, м. Київ**

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ФАКУЛЬТЕТУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ НМАПО ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

У статті розглядається педагогічна спадщина факультету підвищення кваліфікації викладачів НМАПО імені П.Л.Шупика. Межа дослідження визначалася датою заснування кафедр факультету і його сучасними досягненнями. Аналіз джерельної бази дослідження показав на достатній обсяг літератури з історії створення перших кафедр до сьогодення, але є проблема збереження їх в умовах загальної інформатизації. У статті зазначені основні представники